

ВІСНИК

КАРПАТСЬКОГО БІОСФЕРНОГО ЗАПОВІДНИКА

РЕГІОНАЛЬНА ЕКОЛОГІЧНА ГАЗЕТА

№ 4

ВЕРЕСЕНЬ

2006

Міністр охорони навколишнього природного середовища

ДЖАРТИ Василь Георгійович

Народився 3 червня 1958 року в селі Роздольне Старобешівського району Донецької області. У 1981 році закінчив Донецький політехнічний інститут за спеціальністю інженер-механік, а у 2001 році магістратуру державного управління Донецького державного технічного університету.

У 1988-1998 рр. очолював кооператив «Гірняк», підприємство «Модуль 5В», ТОВ «Квазар», працював експертом-консультантом фірми «Ф+Ф».

З квітня 1999 року по листопад 2002 року заступник Макіївського міського голови, Макіївський міський голова.

З листопада 2002 року до жовтня 2005 р. перший заступник голови Донецької облдержадміністрації.

Народний депутат України V скликання.

7 серпня Віце-прем'єр-міністр України Андрій Клюєв офіційно представив працівникам центрального апарату Міністерства новопризначеного Міністра охорони навколишнього природного середовища Джарти Василя Георгійовича, який до цього часу перебував на посаді Першого заступника Голови Комітету Верховної Ради України з питань екологічної політики, природокористування та ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи. Василь Джарти наголосив, що його діяльність на посаді Міністра охорони навколишнього природного середовища України буде спрямована на вирішення екологічних проблем, досягнення стабільності та процвітання рідної Батьківщини.

«Європа йде до нас»

7 вересня у приміщенні Рахівської районної держадміністрації відбулася українсько-угорська конференція «Європа йде до нас», учасниками якої стали представники органів Рахівської районної та міської рад, держадміністрації, приватні підприємці, громадськість. У роботі конференції також взяли участь працівники відділу пропаганди, екоосвіти та рекреації Карпатського біосферного заповідника.

З угорського боку Габор Герні представляв Міністерство економіки та транспорту Угорщини, Бенке Анош Міжнародне інвестиційне ЗАТ «Корвінус», а також співробітники Північно-Східного регіонального управління митної та фінансової служби Угорщини, департаменту туризму та інші.

Це вже не перша конференція подібної тематики, що проходила в Рахові, аналогічне зібрання проводилося восени 2005 року. Ця програма діє також і закордоном, загалом у 62 містах проведено 181 специфічних секцій для 9950 учасників, охоплено 168 малих районів, у містах та селищах Словаччини, Хорватії, Сербії, Румунії

та України прочитано 662 лекції, залучено 28 000 підприємців.

Програма здійснюється у країнах, які є потенційними кандидатами до вступу у Європейський Союз і передбачає цілу систему інвестиційних, організаційних, інформаційно-пропагандистських та інших заходів. Її метою є підготовка передумов для вступу держави до Європейського Союзу, отже особливої уваги в її реалізації приділяється зміцненню позицій малого та середнього бізнесу. Зокрема, на конференції представник фонду «Корвінус» Бенке Анош запропонував умови для розвитку економічного співробітництва шляхом інвестування підприємств,

детально виклав умови надання фінансової допомоги малих підприємств Рахівщини в умовах ринкової економіки.

На вищезгаданій конференції особливої уваги було приділено створенню сприятливих умов для розвитку туризму у регіоні. Гості відмітили, що Рахівщини впевнено прогресує у даному напрямку: вдосконалюється туристична інфраструктура, розширюється спектр послуг, заповнюються прогалини інформаційного простору щодо рекреаційно-туристичних можливостей регіону.

Голова Рахівської районної ради Сурмачевський І.М. подякував Габору Герні та іншим гостям за особливу увагу до Рахівщини, готовність надати допомогу і виразив надію, що і в подальшому співробітництво зміцнюватиметься.

Вікторія Бундзяк,
заступник начальника
відділу пропаганди,
екоосвіти і рекреації.

ІВАНОФРАНКІВЦІ ПОДАРУВАЛИ РАХОВУ ПОГРУДДЯ ФРАНКА

Благими намірами керувалося керівництво Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, коли вирішило спорудити перед приміщенням Рахівського навчально-консультаційного центру, власником якого університет став у минулому році, погруддя Великому Каменяреві. Витвір рук скульптора, викладача Прикарпатського інституту мистецтв Богдана Гладкого, постав у своїй величі перед оновленою будівлею колишнього фабричного будинку культури саме напередодні відзначення 150-річчя від дня народження Івана Франка, знають лише безпосередні учасники підготовчих робіт та оргкомітету урочистого заходу, який відбувся у Рахові.

Цікавою і продуманою була програма урочистого відкриття погруддя Мойсееві українського народу, в якому взяли участь священники різних конфесій райцентру та івано-франківські й місцеві артисти. Через 150 років Іван Франко прийшов до нас у бронзі й граніті, прийшов на оновлену рахівську землю як вічний революціонер, як великий Українець.

Ярослава ПИЛИП'ЮК.

ПРОЕКТИ

Німецькі екологи підтримують українсько-словацьку номінацію „Букові праліси Карпат”

У серпні 2006 року Карпатський біосферний заповідник відвідала група спеціалістів членів німецької урядової комісії з підготовки матеріалів для подачі природних об'єктів Німеччини до Переліку всесвітнього природного спадку ЮНЕСКО, на чолі з професором Петером Шмідтом (Дрезденський університет) та Гарольдом Плахтером (Марбурзький університет). Метою цього візиту стало вивчення досвіду роботи з підготовки українсько-словацької номінації „Букові праліси Карпат” та з'ясування можливостей приєднання німецьких природних букових пралісів до цієї номінації.

Петер Шмідт та Гарольд Плахтер мають безпосередній досвід роботи у комісії Міжнародного союзу охорони природи з питань номінування природних об'єктів до Всесвітнього природного спадку. Під час зустрічі була

„Центральноевропейські букові праліси” з участю України і Словаччини. І по-третє,

пропонується, не залежно від того, чи будуть занесені букові праліси до Переліку об'єктів Всесвітнього природного спадку, чи ні, організувати співпрацю між природоохоронними територіями Європи, в межах яких охороняються букові праліси.

зроблена спеціальна презентація німецьких проектів щодо номінації і гості висловили цілий ряд важливих порад.

По-перше, німецька сторона хотіла би приєднатися до українсько-словацької номінації „Букові праліси Карпат” в разі включення її до Переліку об'єктів Всесвітнього природного спадку. По-друге, якщо наша номінація буде відхилена, то Німеччина може зніціювати нову номінацію

Німецькі колеги пропонують активізувати дипломатичні зусилля України у питаннях включення українсько-словацької номінації до Переліку об'єктів Всесвітнього природного спадку. На рівні наукових експертів гості обіцяли підтримку з боку Німеччини.

Ф.Д. Гамор,
директор Карпатського біосферного заповідника

ГОСТІ ЗАПОВІДНИКА

Висока оцінка експертів Ради Європи...

За визначні здобутки у збереженні природної, культурної та історичної спадщини Рада Європи вперше в Україні нагородила Карпатський біосферний заповідник Європейським дипломом (1997, 2002 рр.)

Цими днями заповідник відвідала експерт Ради Європи з Польського інституту охорони природи Міністерства охорони навколишнього природного середовища Ядвіга Сінкевич. Вона провела оцінку виконання рекомендацій Комітету Міністрів Ради Європи, висловлених у зв'язку з нагородження цієї науково-дослідної установи міжнародного значення Європейським дипломом.

Експерт всесторонньо глибоко проаналізувала діяльність КБЗ, зустрілася з його директором доктором біологічних наук, професором Гамором Ф.Д., відвідала Чорногірське, Угольське, Кеевлівське природоохоронні науково-дослідні відділення і дала високу оцінку роботи заповідника, констатувала, що його діяльність відповідає всім вимогам Ради Європи.

І. Волощук

На фото: експерт Ради Європи Ядвіга Сінкевич у пралісах Угольського природоохоронного науково-дослідного відділення

... та ЮНЕСКО

Цими днями Рахів, для оцінки пралісів Карпат, відвідав експерт ЮНЕСКО Дев Мігалек та професор Зволеньського лісотехнічного

університету (Словаччина) Іван Волощук. Вони зустрілися з науковцями Карпатського біосферного заповідника, к е р і в н и к а м и

райдержадміністрації та директором Рахівського держлісгоспу Володимиром Приступою.

Експерт ЮНЕСКО відзначив велику роботу, виконану колективом заповідника щодо участі у проекті «Букові праліси Карпат», яка має важливе державне і політичне значення для України і нашого краю.

І. Волощук

На фото: Іван Волощук (другий зліва) та Дев Мігалек (третій зліва) з науковцями Карпатського біосферного заповідника

МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО

Інвентаризація пралісів Закарпаття

Останніми роками в наукових колах та лісгосподарській практиці все більше уваги приділяється проблемам сталого лісочористування, особливо в гірських лісах. Тут чималу роль відіграє швейцарсько-український проект розвитку лісового господарства Закарпаття (FORZA) та досвід, набутий у ході співпраці Карпатського біосферного заповідника й інших наукових установ зі Швейцарським федеральним інститутом лісових, снігових та ландшафтних досліджень (WSL), у рамках проектів швейцарської наукової фундації (SCOPES). Актуальність проблем сталого лісочористування в Карпатах зростає і в зв'язку з ратифікацією Рамкової конвенції про охорону та сталий розвиток Карпат та прийняттям нової редакції Лісового кодексу України.

Для збереження дикої природи велике значення має, зокрема, стаття 85 цього Закону, яка гарантує охорону пралісів. Це нова постановка питання в природоохоронній справі України. Тому дуже важливо мати об'єктивну картину про кількісний і якісний склад пралісових екосистем. Але таких відомостей до цього часу немає. Тому в цьому контексті, дуже важливе значення може мати українсько-голландський проект «Праліси Закарпаття (України) як ядрові зони пан'європейської екологічної мережі», реалізація якого розпочалася нещодавно на Рахівщині.

Зазначений проект здійснюється в Україні в рамках Міжнародної програми управління природою PIN-MATRA та підтримується урядом Голландії. Треба також зауважити, що в 2001-2005 роках за цією програмою Румунський лісодослідний та лісгосподарський інститут (ICAS) і лісодослідний інститут Болгарської академії наук (FRI-BAS) завершили інвентаризацію та картування пралісів в Румунії та Болгарії, а Словацький національний інститут лісознавства зараз проводить аналіз

стану природних лісів у Словаччині.

Підсумком цього широкомасштабного наукового проекту має стати включення залишків європейських пралісів до пан'європейської мережі та до складу об'єктів охоронних територій Євросоюзу (Natura 2000). Крім того, з метою їх ефективної охорони на основі географічних інформаційних технологій створюється необхідна база даних та розробляється відповідний природоохоронний менеджмент-план.

Організатором усіх цих робіт виступає Королівське голландське товариство охорони природи, представники якого (Петер Фейн, Роб Нійланд, Йозеф Фанта, Жак де Шмідт та Берт Маес) нещодавно відвідали Карпатський біосферний заповідник. Координатор проекту Петер Фейн разом зі своїми колегами детально ознайомились з пралісами та потенціалом наукового колективу Карпатського біосферного заповідника, надали практичну допомогу в розробці спеціального методичного посібника з картування та інвентаризації природних лісів, провели триденний семінар з науковим та науково-технічним персоналом, який залучений до інвентаризації пралісів Закарпаття.

Під керівництвом професора-лісознавця Йозефа Фанта та методиста Жака де Шмідта, за участю заступника начальника Закарпатського обласного управління лісового господарства Володимира Кичури та доцента Українського Національного лісотехнічного університету Василя Лавного безпосередньо у польових умовах детально відпрацьовано критерії відбору та оцінки пралісів, питання характеристики їх вікової структури та біологічної різноманітності на рівні деревостанів й окремих видів тощо.

У ході семінару розгорнулась творча дискусія щодо визначення у природі типів лісу, адаптації принципів української лісової типології до підходів, що використовувались при інвентаризації пралісів у Румунії і Болгарії.

Розроблені методичні рекомендації та отримані знання на семінарі використовуються науковцями Карпатського біосферного заповідника в процесі інвентаризації пралісів, яка успішно проводиться зараз на територіях Рахівщини, у тому числі Ясінянського, Великобичківського і Рахівського держлісгоспів.

Федір Гамор,
директор Карпатського
біосферного заповідника,
професор

ЕКОЛОГІЧНА ОСВІТА

МУЗЕЙ ЕКОЛОГІЇ ГІР ТА ІСТОРІЇ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ В УКРАЇНСЬКИХ КАРПАТАХ

Споруджено адміністрацією Карпатського біосферного заповідника у 90-х роках минулого сторіччя. Автором ідеї та безпосереднім організатором його створення є директор Карпатського біосферного заповідника, професор Гамор Ф.Д. Основні методичні та художньо-формлювальні роботи, дизайнерські рішення виконані старшим науковим співробітником заповідника Покиньючеродою В.Ф. та членами національної Спілки художників України В.В. Кікільовим, Л.О. Гурською і К.В. Касьяненко.

Музейні експозиції, які займають понад тисячу квадратних метрів, складаються з двох органічно поєднаних розділів “Природні екосистеми Карпат” та “Історія природокористування в Українських Карпатах”. У межах першого розділу в екологічному плані подається інформація про історію формування Карпатських гір, їх геологію, геоморфологію, основні типи ландшафтів, рослинний і

тваринний світ, а також про гори в цілому як своєрідні феномени природи. Цей розділ доповнюється акватераріумним комплексом, який містить діючу модель гірського водотоку з характерними водними і біляводними мешканцями.

У другій частині експозиції розкриваються основні напрямки природокористування в Українських Карпатах від витоків заселення цих земель людиною, що розпочалося в пізньому палеоліті близько 20 тисяч років тому, і до наших днів. Розкрита унікальність і самобутність традиційного гірського землеробства, лісокористування, полонинського господарства тощо,

господарство”, “Бокораші”, “Карстові печери”, “Життя первісної людини”, “Гуцульське весілля”, “Букові праліси” та інші.

Крім того, на базі музею успішно працює еколого-освітній центр.

Ігор Кальба,
завідувач музею

які є невід'ємною частиною культурного надбання українських горян.

Для висвітлення тематики музею використані різноманітні експозиційні форми і засоби. Це діорами, макети, муляжі, панно, комплексні стенди, панорами тощо, які наповнені натурними експонатами і артефактами. Серед них багаті геологічні, палеонтологічні, зоологічні, археологічні колекції, елементи народного побуту і культури. Справжнім унікальним витвором мистецтва в музеї служать діорами “Полонинське

ВОНИ У ЧЕРВОНІЙ КНИЗІ

Про величного беркута (*Aquila chrysaetos*) з розмахом крил до 2,2 м з давніх-давен складало багато легенд і казок. Цього птаха можна побачити на гербах і емблемах в культурах багатьох народів. Він вважається символом величчя, мужності, гордості й незалежності. *Aquila chrysaetos* означає «золотий орел». Таку звучну назву дав йому Карл Ліней, який першим описав цей вид.

В Українських Карпатах беркути на 40% живляться птахами, переважно куриними: глухарями (*Tetrao urogallus*), тетеруками (*Tetrao tetrix*), рябчиками (*Bonasa bonasia*). Наступні 40% поживи складають ссавці, передусім зайці та дрібні гризуни. При нагоді беркут може вполювати лисицю чи дитинча козулі. Якщо бракує їжі споживає також великих комах. Харчується навіть падаллю, особливо взимку, коли з кормом сутужно.

Загалом сьогодні в Українських Карпатах живе менше 20 пар беркутів, три з них у Карпатському біосферному заповіднику. Головна причина малої кількості цих птахів переслідування людиною. Гнізда знищують або спустошують. Також птахів часто беруть у неволю.

БЕРКУТ

Оскільки пара беркутів висиджує в середньому менше одного пташенятя на рік, то навіть популяції, що знаходяться під охороною, відновлюються дуже повільно.

Беркута занесено в Червону книгу України. Щоб допомогти Карпатській популяції, слід вжити додаткових

заходів. Передусім, слід ефективно охороняти місця гніздування. Також і підгодовування в сувору зиму могло б покращити шанси на виживання цього чудового птаха.

Богдан Годованець,

ЕКОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИЧОК

АНТРОПОГЕННІ РЕЧОВИНИ хімічні сполуки, що внесені людиною в навколишнє середовище. Можуть бути аналогами природних сполук і легко включатися в природний кругообіг речовин, і бути чужими в природі, залишаючись за межами природного обміну речовин або дуже повільно руйнуватися під впливом живих організмів і абіотичних факторів.

АНТРОПОГЕННІ ЛАНДШАФТИ ландшафти, що формуються під впливом людської діяльності. Розрізняють А. л. Цілеспрямовано створені людиною і ті, що виникають в результаті ненавмисного впливу на природу. За соціально-економічними функціями розрізняють А. л. сільськогосподарські, лісгосподарські, промислові,

міські, рекреаційні, заповідні; за ступеню змін сильно змінені, змінені або слабо змінені; за характером наслідків змін культурні, акультурні та деградовані.

АНТРОПОГЕННІ ЗМІНИ В ПРИРОДІ будь-які зміни в природі, що виникли у навколишньому середовищі в результаті господарської чи іншої діяльності людини. На сучасному етапі за деякими показниками А. З. Досягли глобального рівня. Розрізняють зміни прямі і побічні, навмисні і ненавмисні, негативні і позитивні.

АНТРОПОГЕННІ ЗМІНИ КЛІМАТУ зміни кліматичних умов, що виникли під дією антропогенних факторів.

АНТРОПОСФЕРА 1) сфера, де живе чи куди проникає людство; 2) частина біосфери, що

використовується людиною.

АРЕАЛ 1) область географічного поширення особин певного виду живих організмів, виключаючи місця їх випадкової появи; 2) область поширення певного типу угруповань живих організмів; 3) область поширення подібних природних умов. У деяких випадках під впливом діяльності людини на природу А. видів і угруповань зазнають суттєвих змін (як в сторону зменшення так і в сторону збільшення). В комплекс заходів по охороні природи входить вивчення А. тварин і рослин, що охороняються.

АУТЕКОЛОГІЯ розділ екології, що вивчає взаємодієносини організму з навколишнім середовищем.

АЕРОТЕРАПІЯ- використання атмосферного повітря в лікувальних і профілактичних цілях. Один з методів кліматотерапії.

Наші аматори стали лауреатами

XVI Гуцульського фестивалю

26 серпня, на Співочій царинці в коломийському Печеніжині, трембіти й роги, сопілки й цимбали, сповіщаючи про початок чудового дійства. То горяни з Івано-Франківщини, Закарпаття, Буковини й Румунії та вихідці із зелених Карпат, які замешкали у Львові чи Києві, в Польщі, Австралії, Канаді чи Великій Британії, зібралися на Коломийщині на свій найголовніший форум Гуцульський фестиваль. Цьогоріч він був 16-им: тричі такі фестивалі відбувалися у Верховині (1991, 1994 і

2001 р.) і Рахові (1993, 1997 і 2005); по два рази у Вишніці (1992 і 2003), Путилі (1995 і 2004) й Косові (1998 і 2002); по одному разу в Яремчі (1996) і Надвірній (1999).

Цьогоріч Коломийщина приймала гуцулів вдруге: ювілейного, 2000-го, цьому місту, яке називає себе “воротами Гуцульщини”, випала честь проводити ювілейний, десятий, Міжнародний гуцульський фестиваль. З ним тоді збігся в часі й фестиваль «Коломийка», який традиційно проводиться в цьому районі з 1989 року і який також переріс у міжнародний. До речі, цьогоріч ці два фестивалі також співпали.

16-ий форум гуцулів стартував у п'ятницю, 25 серпня, в Коломий.

Оскільки в часі фестиваль збігся з 150-річчям від дня народження Івана Франка, то розпочався він із заходів, приурочених цій даті. Серед них відкриття меморіальної композиції на приміщенні Коломийського медичного коледжу ім. І.Франка, Франкові читання, презентація книжки І. Білинкевича «Іван Франко на Станіславщині», літературно-мистецькі свята біля пам'ятників Каменяреві у селах Слобода, Корнич, Товмачик, Малий Ключів та в Спаській ЗОШ I-III ступенів, яка вже 50 років носить його ім'я. Потім усі,

хто цікавився минулим і сьогоденням краю, в якому проводився 16-ий фестиваль, зібралися за красназвичим «круглим» столом «Коломийська Гуцульщина». Там можна було ознайомитися з новими виданнями про Гуцульщину і експозиціями Коломийського музею Гуцульщини та Покуття ім. Кобринського.

У суботу зранку трембіти скликали гостей на Співочу царинку, в Печеніжині. Тут, на батьківщині легендарного Олекси Довбуша, в селищі, де збережено гуцульські традиції, ношу, пісенну спадщину, традиційні ремесла, відбулося офіційне відкриття фестивалю. Участь у ньому взяли такі відомі колективи, як муніципальний оркестр народних інструментів «Гуцулія», народний фольклорно-етнографічний ансамбль «Наспів» з Мишина, народний аматорський танцювальний колектив «Прикарпаття» з Великої Кам'янки, ансамбль пісні й танцю з Отинії й ряд інших.

Потім гості й учасники фестивалю подивилися автентичне дійство «Коломийська Гуцульщина зблизка». Концерт прикрасили прадавні колядки й щедрівки у виконанні печеніжинських, великоключівських, марківських, мишинських самодіяльних артистів, співанки старосвітські, яких ще ніхто й не чув. Тут же діяло містечко гуцульських майстрів та фольклорно-

музичні подвір'я «Гуцульське село запрошує».

Барвистою була конкурсна програма за участю колективів-учасників фестивалю, гуцульські розваги, творчі зустрічі учасників фестивалю в закладах культури міста і району.

Через організаційні неузгодженості не всім нашим колективам вдалося взяти участь у конкурсах. Та незважаючи на цю прикрість лауреатами третіх премій стали: юна вокалістка Ганна Спасюк з Лазизици, оркестр з Квасів (керівник Микола Мищик) та рахівський художник Іван Доробан.

Чимало вражень подарували нашим учасникам творчі зустрічі в селах, які не належать до гуцульських. Солісти ансамблю пісні і танцю «Лісоруб» Валентина Педе, Марія Тимофій, Ганна Гаджа, Олена Комарковська, Наталія Попович та танцювальний колектив народного ансамблю пісні і танцю «Лісоруб» (керівник Василь Пекарюк, хореограф Мирон Герман) виступали у

Коструб'як). Добрі спогади від зустрічі залишилися як у наших аматорів, так і в мешканців згаданих населених пунктів, які нас прийняли тепло і доброзичливо.

Святковими богослужіннями за гуцульський рід у церквах міста й району вітала гостей і учасників форуму неділя. Опісля Співоча царинка запросила усіх на грандіозний гала-концерт, нагородження учасників гуцульського фестивалю, передачу фестивальної естафети, яку перебрала у коломиян Яремча.

Три фестивальні дні на Коломищині закумулювали в собі все найкраще, чим багата й щедра Гуцульщина.

Іван БЕРКЕЛА,
голова районного товариства "Гуцульщина".

Фото Василя ПОПОВИЧА.

Ковалівці (голова села Василь Ясінський). А квасівський самодіяльний оркестр гуцульських народних інструментів, драмтеатр з Богдана (керівник Марія Ретіжник), солістки Ганна Спасюк, Ірина Юрашук у Малому Ключеві (голова села Іван

Адреса редакції: вул. Красне Плесо, 77, а/с 8, м. Рахів, 90600

Закарпатська обл. Контактні тел: (03132) 2-21-93, 2-29-14.

Ел. пошта: cbr@rakhiv.ukrtel.net
http://cbr.nature.org.ua

Засновник і видавець: Карпатський біосферний заповідник.

Свідоцтво про державну реєстрацію Зт № 401 від 25. 01. 2006 року.

РЕДКОЛЕГІЯ:

**Іван Волошук (редактор),
Михайло Бедей,
Василь Покин'єра,
Дмитро Саїк, Юрій Беркела,
Наталія Кальба, Дмитро Сухарюк,
Ярослав Довганич, Йосип Бундзяк,
Мирослав Обладанюк
(комп'ютерний дизайн і верстка)**

Відповідальність за достовірність фактів несе автор.
Газета віддрукована у Хустській районній друкарні.

Замовлення №

Тираж 1000 примірників